

براهوئی افسانہ نا سر ہال او خواست آک

عابدہ بلوچ

اسٹنسٹ پروفیسر، شعبہ براہوئی جامعہ بلوچستان کوئٹہ

ڈاکٹر لیاقت سنی

ریسرچ سپروائزر، ایوسی ایٹ پروفیسر، شعبہ براہوئی جامعہ بلوچستان

منیر احمد حنفی

لیکچر ار براہوئی، گورنمنٹ ڈگری کالج بیله

Abstract

This study describes the literary definition of short story in Brahui fiction. It further discusses the techniques, topics, tendencies and requirements, that on behalf of which Brahui short story May achieve them and get standardization in it. It more emphasis on a hypothesis which is common in regional literatures and they face difficult to differentiate between short story and a fiction or Novel, it has been proved how readers can easily know the distinction between above two literary terms. It has been discuss in detail that Brahui short story begins at 1982. But in Fifties the master piece of Brahui short story Musafir written by Hebat khan, reflects that Brahui literature especially fiction had modern tendencies of writing in its soil. Paper ends with satisfactory thoughts and ideas that now the young writers of Brahui have following the new age requirements and this is being painted in their topics and writings.

Keywords: Brahui fiction, techniques, topics, tendencies in Brahui short story, regional literatures

اگه داستان خلقتی قصہ و افسانہ غاتے اگه زمیندار و میر و معتبر آتا جا گیر دارانہ نظام او دانا شون و بربادی تون او کرنگے گردا ناول ۽ جدید صنعتی تہذیب و تمدن، سائنسی شعور و جمہوری نظام ناجوانی تیئی حساب مریک هندن افسانہ ھم دا پو سکنا انگا دور آنا ودی مرد کو صنف نئے، حالانکه افسانہ، ناول آن پر بر کو صنف نئے و لے دانا اثرات آک ہمو وخت دوبسرہ ہرا وخت کہ جدید تعلیم نا شون انگ کس چھاپے خانہ غاتا جوڑ منگ جدید جرائد و رسائل و اخبار آتا شینک وتالان منک و دفیٹی زندنا ہڑتی (Daily) آمسکلہ و مسائل آتے خوانگ آن انسان آتیئی اسہ خوئی اس ودی مس، افسانہ ۽ انسان نا زنداتون گندیں گھنڈیں گھنڈا گرواتا سوب آنے و لے اسہ صنف سینا حیثیت اٹ دانا تالان منگ پیست میکو صدی نا ٻنا ۽ مس - هندن داتینا مرزاں آئی خلیسہ سفر کرنگے - داصدی نا افسانہ غاتیئی سیاسی، معاشری، سماجی و تہذیبی ادب نا چندی ویل آک افسانوی ادب اٹ دوبریہ۔ (اصدیقی - ع: 2014: 7)

هر گچین آفسانہ نا ٿئی اسہ ویل اس مریک ٿو ہمو ویل الی اسہ پیں ویل اس ھنگ و داویل تون او را او را افسانہ ڦی نھیاتی و ڦاٹ است سینا کر دار ۽ او نا تول و بش ۽ پاش کنگ دا گرواء انگریز ٿی (Dramatic Touch) پارہ۔ افسانہ ٿی پلاٹ ۽ هندن انگا گردا آتیئی بھنگ کہ خوانو کا ۽ است آن زیات خالی جا گہ غاتے تینا ذہن آن پُر کروئی تمک - افسانہ ٿی سبک آمراح تون او را او را جو ان گا و گچین آلوز تیان زیبا جوڑ کروئی ۽ یا اونا مفہوم آن۔ اگه پلاٹ اٹ جتاغ کیفیت اس ودی کنگے ڏنکہ مہرو فایا گردا مہرو ما بت نارنگ اٹ پُر کرنگے تو خوانو کا جو ان اُست اٹ دل جوئی ودی کیک ۽ جو ان انگا افسانہ ھمودے هر الی ٹریجڈی نارنگ آک مون آبریہ۔

”افسانہ ادب نا گل ۽ صنف آتیان گچین ۽ صنف نئے، او پا نک کہ افسانہ نوشته کرو کانا اُست ہر ہمو ہیت ہر اکہ او نا خیال و فکرات بریک او ہم سوچ آن اسہ پنٹ اس الیک یا او تینا زندآن اسہ هندن ٿو گردا اس خنا او ہمو گردا ۽ ایلو بندغ آتیان ڈکوک مرے تو افسانہ نگار او دے نوشته کریسہ تینا محسوس کرو کا گرواتے تالان کیک دا ڈان افسانہ مکمل مریک، هندن کڑدار نگاری تون او را او را اسہ پیں گردا ھم الی ۽ ہرادے کہ جزیات نگاری پارہ هندن جزیات نگاری ۽ زندآنا مشاہدہ و تجربہ نامنگ افسانہ نا جون پا نک - (عباس - غ: 1964: 284)

گودی صدف نقوی نوشتہ کریسہ پائک، ایڈگر ایلین پو انگریزی افسانہ نا خواجه پائلک ہندن سجاد حیدر اردو زبان نا اولیکوا افسانہ نگار و اونا اولیکوا افسانہ نشہ کی ترنسٹ شیک مس۔ اوڑان پد پریم چند افسانہ نوشتہ کرے۔ اونا افسانہ ٹی وٹن نامہ آک تالان خنگرہ اونا افسانہ غاتا مسخت معاشرتی اصلاح اے۔

افسانہ انسان آتے تکین عملی زندانا اسہ ہندن ڳچین ڳکسر اس نشان تسلیم کریں عیش عشرت نا ھنینی وزیباغ تغییر ارے، مہر و محبت، اُست خواہی نا مون اٹ اُست آنا پورہ منگ الئی ۽ عارضی سخت گوئی نا مون اٹ خوشی دوبریک۔ دادنیا ۽ انسانی مشاہدہ ڳلکر آباد کتنے بلکہ داتا تصور و تجھیں آباد کریئے۔ داتا جوڑ لئنگ اٹ تینا گل ۽ طاقت ۽ استعمال اٹ ایسو نے۔ ہندرا جہ غان ہرجا گه ٹی زیب وزینت تالان خنگک۔ ہندرا ہیت خوانو کاء تینا پارہ غاچک۔ ننا افسانہ غایقی قصہ ٹی اُست خواہی و اُست اٹ جا گہ ودی کنگ کن تجھیں و تصور ناچک و تاڑ و پورند خلنگ آن پد اُست خواہی و خوشی تالان مسنه باطل آن حق گوئے دریئے۔ انسان و فطرت ناچک و تاڑ اسہ ہندامنگ انسانی روح اکن اس ڳچین ڳفضا اس جوڑ کریئے۔ ہندن افسانہ ٹی اسہ ہندن ڳدنیا کس جوڑ کنگا نے وخت وخت دادنیا بندغ ۽ راست خنگک واقعی بندغ سوچنگ آجور مریک کہ ای انت اس خوانگ اٹ دا گل جائی ٿو۔ انت کس که فطری اف ہمو فطری خنگک هرا گڑا کہنا قابل ۽ یقین ۽ ہمو یقین ناقابل خنگک و انسان ہمو تے قبول کیک افسانہ ٹی نوشتہ کارنا گل ڻفن گل روایت آک اُست آنا خواست جوڑ مریدہ۔ ڈاکٹر ابو لیث صدیقی نا پانگک اے ”افسانہ نثری ادب اٹ اسہ گونڈ ۽ سادہ ڳ قصہ کے ناپن ۽۔ ہر ای افسانہ زندانا اسہ ٺیش کے بے پردہ کنگک“۔ (عظیم۔ وقارا: 194) داڑان بیدس اظہر پرویز افسانہ ۽ دروغ نا اسہ چرپ ڻفن کس پاریئے ہراڑان زندہ انگافن پارہ غاک تخلیق مریرہ ہرا کے انسانی نفیسیات نا گل ۽ ڈرڈول ۽ فلسفیانہ وڑ سے اٹ گندک واوار کیک او داتے اسہ خیالی ڳردا سینا عملی تشكیل پاریئے۔ اونا ہیت حقیقت ھم ارے و لے افسانہ ٹی دروغ نافن اٹ بھاز خیال کروئی تیک انتیکہ اگہ کس ۽ افسانہ ناباروٹ دا معلوم مرے کہ دا اسہ دروغ کے ودادے نوشتوك تینے آن نوشتہ کریئے گڑا افسانہ نوشتوك نا گل تخلیق مش تا گواچی مریک، گڑا خوانو کاء نہ خوانگ مزہ ایتک نہ

زبان نا ھٹنی۔ ہند اوجہ غان افسانہ نا نو شتوک ۽ افسانہ نو شتہ (تلخیق) کنگ ناوخت آبھاز خیال کروئی تمک اگه افسانہ ٹی اسے لوزس ھم سبک مس یاد روغ ناندارہ کس اوٹی مس گڑاؤن چاکہ افسانہ نا گل چس و مزہ بے بے مریک۔

سرہال

سرہال ناوڑاٹ افسانہ ڳاچ غ بندش اس آف۔ داباروٹ ھر گڑا، ہند ارہ، انسان نا خوشی، او نغم، زندنا ڈکھو میل، انسانی سوچ و فکراونا ذہن آنا چندی سوال آک ہراتے کہ ادا کائنات آن گچین کیک، ہندن اونا زندنا مجبوری، بے وسی، لاچاری غ مسکینی، او نا شعور، لا شعور غرض کہ زندنا ہر پہلو آ افسانہ نا سر حال جوڑ منگ کیک۔

ولے افسانہ نگار کن دا گڑا الگی ۽ کہ ادھر اکڑ دار ۽ ہر اسرحال ۽ تینا افسانہ نا بندراو جوڑ کے ہندن ضرورت دادے کہ افسانہ نا کل ۽ ڈرتے پہہ مرے، جتا جاوخت آتیت ڇتا انگا حالات آتیت ڇتا ڇتا ڪڑ دار آتیا ہر ڈکھو میل آک بسو ہمو تا ہنی حاليت، جوزہ، چپ و چاکڑ دنا حاليت ہر ہمو گڑا ک ہر اک افسانہ توں گندوک مرے دانا گھٹھی ۽ پاش کنگ الگی ۽۔ اگہ سر حال اسے کند سیان ھم ملاس مس تو افسانہ مش تا گواچی منگ کیک، ہندن افسانہ ٹی انسان نا جوزہ غاک بھاز زیات الگی غدا خاتران کہ جوزہ ہمو گڑا ۽ کہ بندغ بیرہ دادے محسوس کنگ کیک ولے اودے دو خنگ کپک۔ ولے بھاز وخت افسانہ ٹی لوز آتا جادو اٹ ہر ہمو جوزہ ہرادے کہ افسانہ نا سر حال جوڑ کنگا نے یا افسانہ ٹی پیان کنگا نے خوانو کانا اُست ٹی ڈڑیسہ کائک، دا جوزہ غا تیٹی شادی غنی، بوگ شوگ نا جوزہ غاک مریرہ داخا طران کہ جوزہ انسانی زندانائش کسے۔ قاضی۔ ف(:

پلات

انسان تینا زندگی ساڑی ڈکھو میل غم تیان بیدس خوشی و شاد کامی نا کسر تیان گدرینگک تو اونا ذہن اٹ حساس افسانہ نگاری کن اسے خیال کس اس تحریک اس ودی مریک۔ ہندن نو شتہ کار تینا ذہن اٹ اسے گچن غ سر حال کس بھیفک و سر حال توں ٹند واقعہ غاتے اسے ہند اخنک دا گڑا ۽ پلات پارہ۔ اگہ اسے سر حال کسے ئارا نو شتہ کار نو شت کیر تو اوفتا نو شت آک ڇتا ڇتا رنگ آتیٹی خنگرہ۔

افسانہ ادب ناہمو صنف آتیاں اسہ صنف کے ہرادے کبھی نو شتوک آک ایجاد کریں۔
افسانہٗ وخت نابندش الہی اف۔

پروفیسر وقار عظیم نو شتہ کریسہ پاک ”چین قصہ عنو شتہ کنگ اسہ فن کے۔ گندہ انگا قصہ ع
نو شتہ کنگ آن جوان ع کہ اسُل نو شتہ کپ“۔

براہوئی افسانہ نا تاریخ ناہمو پڑا کاریم کرے ہرا وخت نا ادب ارتقاء نا گنڈ آ راہی روان
اس۔ ہند اوجہ غان براہوئی افسانہ ناوی منگ وارتقاء ٹی دانا زبان ٹی ہموڑ آنا زیبائی، تعمیر و تسلسل
خنگیک ہرا کہ اردو، انگریزی یا ایلو زبان تیٹی دو بریک۔ ولے ایلو صنف آتا مون آٹ دانا رڈنگ
زیات ع وجہ دید براہوئی نشری ادب آٹ افسانہ غان زیات شون الکوپین صنف اف۔ دا اسہ قصہ سے
ناوڑاٹ اف بلکہ دا ٹی چندی ویل آ تیقشہ غاک دو بریہ۔ براہوئی ادب نا جوانی دادے اوٹی زیات تر
افسانہ غاک تینا ثقاافت، رسم و دودو، تول وبش آ نو شتہ مسوون ہرا فک ایلو زبان تیٹی افس۔ براہوئی زبان
آٹ وجید زہیر تینا افسانہ غاتا وسیلہ ٹی بلوجستان اٹ قبائلی رسم و دودو، خلقی آ بندغ آتا رسم ورواج، او فتا
تول وبش ناوڑو دوں، ورناتا جوزہ غاک او فتا حساسات و جوزہ غاٹے دا گل نا ہند اوڑی ندارہ کشی اس
کرینے کہ خوانو کا بندغ ع حقیقت نا گمان مریک۔

ڈاکٹر عبدالحمید شاہوائی تینا اسہ نو شت کے اٹ پاک؛
”داستان و ناول نا شون الکا دروشم افسانہ ع افسانہ نا چین آ بخش اونا آخر یکو بخش ع، اونا
آخر اخہ درکہ پر تاشیریک اور ان خوانو کا ہموخہ درا شرائیک۔ ہند اخاطران افسانہ کن پلاٹ یعنی
بُند او لازمی ع، ہندن اسہ خاص ٹی مقصد اسیا سرمنگ افسانہ نا جون ع۔ افسانہ و ناول اٹ دافق ع کہ
افسانہ گوئڈ و ناول مرغُن مریک۔ ہندن افسانہٗ تیزی ارے و زندنا ویل آک اوٹی گوئڈ مریہ و لے
ناول اٹ اسہ پلاٹ اسیان بیدس چکو چکو چندی پلاٹ آک او ار مریہ۔ افسانہ تا اسہ پلاٹ اس
مریک۔ (شاہوائی۔ ح: 1995: 115)

براہوئی نشری ادب اٹ گوئڈ انگا افسانہ اردو ادب و انگریزی ادب آن بسو نے، ولے افسانہ
نا تاریخ امریکی افسانہ نگار ایڈگر ایلن پو آن دو بریک۔ افسانہ ع فنی وڑاٹ چیخو ف موپس آ تالان

کریں۔ براہوئی افسان بھاڑتالان اف ولے ہو خس کم ھم اف۔ 1980ء آن پر داٹی بھاڑجہت بسو نے۔ اینو ہرادبی آبندغ چاء او شاعر کے یادیب کے اوسہ نہ اسہ وڑا سیٹ افسانہ نو شتہ کنگ۔ ہندن براہوئی زبان نامنگنی ۽ ارین تو نے معلوم مریک کہ افسانہ ناخوکی و سیالی گڑانہ گڑاں حد اسکان براہوئی علقی قصہ غایتوں خنگ ولے افسانہ براہوئی ادب اٹ ہموخت شون الک ہراوخت ناسیاسی آبھلا بندغاک براہوئی صحافت نا دور اٹ رسائیں و جرائد آتیں افسانہ تخلیق کریں والیوز بان تیان افسانہ ترجمہ کریں ودا فتے جاتا انگا اخبار و رسائیں آتیں تالان کریں۔ منکنا بلوچی ماہوار رسالہ، ایلم والیوز اخبار آتیں دا فک دو بریرہ۔ اینو ڳکه تلارٹی ترجمہ نا دروشم ڻی بھلا ادیب و نو شتوک آتا افسانہ غاک شینک منگ ئ۔

نوڑدہ میکو صدی نا آخر اٹ پیش نا افسانہ غاک براہوئی زبان اٹ ترجمہ منگ غشینک منگ شروع مسر۔ افسانہ ٿی اختصار و دو دینگنگ اوار او را خنگرہ انتیکہ افسانہ نگار اسہ ہندو نو سفر کرو بندغ اسینا وڑ اٹ مریک ہراڑتون وخت کم و سفر مرغۇن مریک۔ ہند اخاطران او تینا سفر ۽ دینگ اٹ گدریف۔ ولے ناول نگار مدان مدان آسفر کیک۔ او اشتافنی مفک او اسہ مرغۇن ۽ سفر سیٹ مطمئن تینا مزل ۽ خلیسہ کائک۔ افسانہ ٿی مزہ زیات ارے ولے خوانگ نا ہمو مزہ زو کائک ختم مریک ولے دانا مقابله ٿی ناول نامزہ اریسکان سلیک۔ افسانہ ٿی اسہ پلات اس مریک ولے ناول اٹ چکلو چکلو چندی پلات آک اوار تمرہ و اسہ پلات اس جوڑ مریرہ۔ افسانہ ٿی کڑ دار داخہ در شون الپک ہراوڑ کہ ناول اٹ کڑ دشون الپک۔ افسانہ گونڈ منگ نا سبب آن خیال، سوچ، فکر، ڏکھو ڏویل ۽ گونڈ تالان کیک ولے ناول زند آمبار ہر گڑا ۽ مرغۇن کیک۔

افسانہ ناچین آخا صیت آک

افسانہ نا باروٹ چندی تخلیق کار آک نو شتہ کیرہ کہ افسانہ نا جوانی دادے کہ او اسہ چکلو وخت سیٹ خوانگنگ ولے ناول خوانگ کن بھاڑ زیات وخت ناضورت مریک۔ ”گونڈ انگا افسانہ نا زیبائی اونا زیبائی انگا لوز آکوداٹی زیات گند ه انگا لوز آتیت نو شتہ کنگ نا اچ گنجائش اس اف“۔

(احمد۔ ا: 10:2010)

افسانه نا تھی اُست خوائی ضروری ۽۔ چین پُرتا شیر آفсанہ ٿی تا شیرودی کنگ، کن اسے خاص ۽
ویل اسیانو شتے کنگ ضروری ۽۔ اگه افسانہ ٿی اسے ویل اسیان زیات ویل آتے اسے جا گه کنگ تو ھمو
افسانہ فنی ۾ راث چین پانگک۔ گونڈ انگا افسانہ ٿی دا ضروری ۽ که او اسے وخت سیٹی خوانگے اگه وخت
زیات مس تو او افسانہ پانگک۔ افسانہ ٿی ویل ڳاوی ترتیب ناخیال کروئی تمک۔

ہندن براہوئی زبان اٹ خواجہ تاچ رئیسانی براہوئی زبان نا او لیکو افسانہ زگار پانگ ک ہر ان کتاب او لیکو دار کتابی شکل اٹ مونا بس اوڑان پد عارف ضیاء، گل بنگلوتی، خادم لہری، وحید زہیر۔
افضل مینگل، عزیز مینگل، ع پین چندی قلم کار آک اور تمیسہ افسانہ عارتقانہ ناپارہ غاذنگو۔
ادب اٹ ہر صنف ناعڑت ہموصنف نا بھلا تخلیق کارنا دوٹی مریک او ہم تو خلیق کارنا تجربہ وا سلوب ہموصنف و ادب نامعنی ہر اک دنیاٹی تو سعی و دی کریسہ کائیک ہندن اونا جندنا تجربہ پوکسنو خیال ہ فنی و ڈر ڈول آنا خواست گار مریک۔ ہند ا افسانہ غاک خوانو کاڑکن اسے سخن اس جوڑ مریرہ۔

افسانہ نار جھانات آک

رومانوی افسانہ

رومانس افسانه‌ی ویل آناتر تیپ و بندغ آتا کردار زگاری یعنی افسانه زگار نارومانی تخلیل ویل،
دُک، غم و شادی ناجوزه غایتیا تالان منگ تینا اسه چین غ اش اراس آیک. دائی اسه هندونو کیفیت اس
تالان کنگ ہرائی مصنف و خوانو کابندغ تینے ہمو قصہ یعنی خزره. افسانه زگار آک رومانی افسانه غایتی
مشتی غ افسانه نازیبائی یعنی زیات ایسونو. رومانوی افسانه زگار آتی یعنی تاج رئیسانی، عارف ضیاء، وحید زیهر
ینی غ افسانه زگار غ.

ترقی پسند افسانہ

ترقی پسند افسانہ نامسخت معاشرتی و معاشی تضاد، مارکسی نظریہ اریسہ تالان کے، ڈنگا افسانہ غایتی مسخت ۽ افسانوی فن آن زیات ترجیح ٿنگا نے۔ حقیقت نگاری نادار جهان ۽ بلوچستان آٹ زیات آن زیات خوش ڪنگا۔ هندن بلوچستان آٹ چندی ترقی پسند افسانہ نو شستہ کروکو دی مسر، هندن ترقی پسند افسانہ نگاری، حقیقت نگار آفсанہ نگار آک خوشی آٹ جا گه تسر۔ هندن براہوئی زبان و ادب

اٹ ڈاکٹر تاج ریساني، عارف ضياء، افضل مراد، وحیدزیہر، گل بنگلوئی، نادر قمرانی ناپنک ترقی پسند افسانہ نگار آتیئی بریہ۔ ترقی پسند افسانہ نگارنا تعلق حقیقت نگاری توں مریک او دانا اسہ مثال اس نادر قمرانی نا افسانہ سیاہ کار دیریع۔ وحیدزیہر نا افسانہ مہر انہ تھوڑ، ڈاکٹر تاج ریساني نا افسانہ شنزہ، عارف ضياء نا افسانہ زراب او راغ۔ دا افسانہ غاٹیئی براہوئی زبان وادب و قبائلی رسم و رواج نا خلاف گڑاں ہندن انگاویل آتیان ھم پرده ارفنگا نے ہر اکہ نا قابل برداشت غہندن ترقی پسند تحریک آ افسانہ لی پلاٹ، کردار ماحول نا وڑاٹ قصہ نا اصل تاثر عتالان کنگ کن اسہ جوزہ اس ودی کنگ نا کوشست کننگا نے۔

براہوئی افسانہ غاٹیئی سادگی و معصومیت توں او را او ربعاوت ھم ارے براہوئی زبان اٹ دا تم اسکان اخس کہ افسانہ نو شتہ مسوون دا تیئی افسانہ نا ہموں دوبک ہر اکہ مغربی قصہ غاتا ترجمہ غاٹیئی دو بریک۔ ہندن خواجہ گل بنگلوئی نا چندی مغربی افسانہ غاٹا براہوئی ترجمہ غاٹیئی ہندار گڑاک سفا خنگرہ۔ دا افسانہ غاک پیش نا افسانہ غاٹیان آن ترجمہ مسوون لے خاص 1980ء آن پد براہوئی ادب اٹ افسانہ لی اسہ بدلي اس بسوئے۔ دانا ثبوت براہوئی افسانہ نا کتاب آتیان و براہوئی اخبار و رسالہ غاٹیان دو بریک۔ نو شتہ کار آک تینا چتا جتا انگارنگ آتیئی تینا خیال، فکرو پو سکنا سر حال آ تیا اصلاح پسندی نا رجحانات آتیا بدترین او چھین اڑ تو ماوڑ آتیا نو شتہ کرینو۔ ہندن مدان مدان آ براہوئی افسانہ ارتقاء نا پارہ غاراہی روان اے۔

فن نا حوال اٹ افسانہ مغربی اثرات آتا ودی کرو کے۔ انگریز نا دو رختم منگ تو اوتا اثرات آک مدان مدان آردو ادب آ او پدان ایلو زبان تیا تمار۔ بیسویں صدی نا پنائی قومی تحریک و سیاسی قومی قوت آتیئی جوزہ ودی مس ہندرا وخت اس کہ افسانہ اردو ادب ناشج جوڑ مس او پدان براہوئی ادب اٹ تالان مس۔ براہوئی نا گونڈ انگا افسانہ غاٹیئی اصل گڑاں نا گڑاں ترجمہ بنائی وڑاٹ رومانوی ادیب و دانشور ترقی پسند افسانہ و ناول نگار آک ایلو زبان تا افسانہ نگار آتیان متاثر مریسہ زند اٹ انت اس خنار ہمو فتے تینا افسانہ غاٹا سر حال جوڑ کریسہ تالان کریا او براہوئی نشی ادب ناشج جوڑ کریسہ ترقی پسند ادب اٹ او لکھنست آنا بنداؤے تختار۔

براہوئی زبان نا بھا نو شتہ کار آک افسانہ ے بر اہوئی زبان اٹ 1952ء آن نو شت اٹ پارہ گڑاں پارہ کہ او لکیو وار بر اہوئی زبان اٹ 1957ء ٹی نو شتہ مسے ولے پٹ و پول نارداٹ دا معلوم مریک ہرا وخت توئی معلم سریاب کوئی غان شینک مس تو دار سالہ ٹی ایمان دار غلام بنی راهی، نادر قمبر انی گل بنگل دوئی نو شتہ کریرہ، اوکان پدمان مدان آایلو افسانہ نگار آک دا پارہ غابر۔

اینو بر اہوئی ادب اٹ افسانہ نویسی خاص و ڈاٹ گونڈ انگا نو شت آتیک اسہ تجرباتی پاش و بدلي کسے داتخیق کار آک افسانہ غا تیٹی اسہ پو سکنوغ اسلوب سینا و ڈاٹ افسانہ ے بر اہوئی ادب ناسرمایہ اس جوڑ کریرہ۔ بر اہوئی ادب افسانوی ادب ے اسہ جتاغر نگ اس تسر۔ بر اہوئی زبان ناد افسانہ غا ک ایلو زبان نا افسانہ غا تیان اچ و ڈاٹ کم افس انتکیہ دا افسانہ غا تیٹی اسلوب آن بیدس تکنیک نا ہم خیال تختنگا نے۔ دا افسانہ غا تیٹی علامتی، تحریری، تمثیلی و گونڈ افسانہ غا ک او راغ۔ ہندن دے پدے بر اہوئی افسانہ رو دنگے۔ (ضیاء۔ ع 44-43)

علامتی افسانہ

علامتی افسانہ ہمو افسانہ ے پارہ ہرنا کڑو دھیل و جا گہ غا ک ہر معنی ٹی یاد مریر ہمو قصہ ٹی دا صلاحیت آک مریر و قصہ نا ہر اپڑا اسہ کمل غ قصہ اس معلوم مرے۔ علامتی قصہ ٹی معانی نا ارا و ڈریرہ اسہ ہمو و ڈرہ را کہ خنگ ہر ادے ہر خواندہ آسانی اٹ سر پند مرے ہندن علامتی افسانہ نا باروٹ ڈا کٹر انور سدید نو شتہ کیک۔ فنی و ڈاٹ علامت پدان حقيقة نا لوز عتالان کیک او معنی ے باطن او ارکنگ وسیلہ سے تحریر نا کیرغ ے پارہ دا اسہ ہندو نو گڑا سے ہر اٹی انسانی بدن سیخائی گم مریک۔ (سدید۔ ا 531)

چکین آفسانہ ہمودے ہر اک دا شرط آتے پورو کے۔

1- افسانہ نا نو شتہ کار ے پکار ے کہ او ہر اعلامت آتے استعمال کیک گڑا اوتا مفہوم ے اسہ مفروضہ سیکان سر کے۔

2- علامت آتا و ڈو ڈول ہندن چکین مرے ہر اک قصہ ے ہر معنی و ڈاٹ تالان کے اسٹتا لغوی ایلو تا مجازی مرے۔

- 3-علامت نہ زیات مشکل مرے نہ زیات آسان مرے۔
- 4-افسانہ نگارناز ہین اٹ گل علامت آتا معنی و مطلب نقش مرے۔
- 5-افسانہ خنگ و خوانگ اٹ ہندانہ جوان مرے کہ خوانو کا اودے خوانگ آن جوان پھس آئے۔

ڈاکٹر انوار احمد علامتی افسانہ غاہتاباروٹ نوشتہ کریسہ پائیں

”نوشتہ کا حقیقت ناباروٹ پٹ و پول کن جوان محنت کے ڈغارنا چپ راست انسانی ویل تینا نظرے چریفگن کیک ہند اخاطران گچین آفسانہ نگار تینا راست گوئی تو اوار افسانہ نافن آنا اسہ الی گُبْشخ اس پانگک۔ ہندن گوئڈا نگا افسانہ اوڑدہ منگ آن بچک۔“ (احمد۔ا:2010:19)

علامتی افسانہ اے بھاز نوشتہ کار آک نفیاتی عمل اس پار یزو او گرواس پین نوشتہ کار آک دادے معنی رجحان ہم پار یزو ولے دُنگا افسانہ ۽ اسہ تحریک سینا پن کس دوبس۔ اینو ہم افسانہ چتا رنگ آتیئی نوشتہ منگ ۽۔ ہندن اردو ادب اردو افسانہ غا تیئی انتظار حسین، انور سجاد، خالدہ اصغر و رشید امجد ۽ اردو ادب اسہ گچین ڳپن اس تزنگا نے۔ دنوشتہ کار آتا افسانہ غا تیئی علامت نا گل عمل ۽ شعوری پڑا سر کرنگا نے۔ او فک تینا افسانہ غا تیئی پیست میکو صدی ناجبریت نامون پاشی ۽ کر یزو ہندن ڈاکٹر انوار احمد نوشتہ کیک۔

”ہر گچین آصنف ادب ناعڑت ہمو گچین آتخالیق نادوٹی مریک او تخلیق کارنا تجربہ والسلوب ہمو صنف ادب نامعنی دنیا ٿی ودی کیک واوتا ڄند آنا تجربہ غاک شون آنگ او پوکونو بھلو بھلو هستی و ڏوی کریسہ کائیک۔“ (احمد۔ا:2010:21)

اینو ڳپه اردو ادب اٹ افسانہ بھاز شون الکونے ولے اردو ادب تون اوار بر اھوئی افسانہ ہم مون مُستی انگنے۔ داوخت بر اھوئی ادب نا ہرار سالہ و اخبار ۽ ارفن اوٹی اسہ ارا افسانہ ضرور مرور۔ بر اھوئی ادب اٹ دافن آنا اسہ گچین ڳپن گُبْشخ اس ارے ہر ادے افسانہ پاره۔

داراں بیدس بر اھوئی زبان و ادب اٹ ترجمہ نا رجحانات آک بھاز گچین ٿي۔ داڑ کن بر اھوئی زبان نا گچین آدانشور خواجہ گل بنگزئی نا کار میک تینا مٹ تینیٹ ٿي۔ داوخت خواجہ گل بنگزئی

سی (30) کتاب آن زیات براہوئی زبان آٹ نو شیتے کرینے والے دا کتاب آتیئی زیات ایلو زبان تا افسانہ غاتا ترجمہ غاک اوار گء۔ ہندن براہوئی زبان ناچندی افسانہ غاک ایلو زبان تیئی ترجمہ منگ غ، ہندن براہوئی زبان داسہ بوگ شوگی غ افسانہ ھم نو شیتے منگ غ ہراک ہڑدی زندنا ہر پھلوقباکلی ویل، نا رسم و دود، نبا یود و ییرشت نارنگ آک ھم جوان و ڈاٹ ڈو بریہ۔ بے شک کہ براہوئی ادب اٹ دا صنف آکاریم کم مسنے والے دا صنف پیش آن بنگ توں براہوئی ادب نا اسہ چین غ لشخ اس جو ڈرمس ہرا کہ ایز نابراہوئی اخبار و رسالہ غاتیئی چین و ڈراسیئی ڈو بریک۔

کھٹیا:

ایہن تو براہوئی نشری اٹ افسانہ نا تاریخ 1950ء آن بناء مریک والے براہوئی زبان اٹ افسانہ نا اولیکو کتاب عڈا کٹر تاج رئیسانی 1982ء انجیرنا پھل آنا پن اٹ نو شیتے کریسہ شینک وتلان کرے۔ اوڑان پد خواجہ گل بنگلزی براہوئی افسانہ غاتا ارٹمیکو کتاب عڈا 1984ء ٹی دڑ داتا گواچی ع تلالان کرے۔ داڑتون اوار ہند اسال عارف ضیاء ھم افسانہ غاتا اسہ کتاب اس زراب ناپن اٹ پیس۔ 1984ء آن 1987ء اسکان پین ارج کتاب اس ڈو فک۔ 1987ء ٹی وحیدز ھیر شنزہ ناپن اٹ کتاب اس شینک کرے۔ خواجہ گل بنگلزی 1991ء ٹی زندانا چرانغ ناپن اٹ افسانہ غاتا کتاب اس شینک کرے۔ ہندن 1995ء ٹی گودی آمنہ بلوج نا افسانہ غاتا کتاب بندوک ناپن اٹ مونا بس۔ ہند اسال ڈاکٹر نصیر عاقل پرماز و ناپن اٹ افسانہ نا کتاب تلالان کرے۔ 1991ء ٹی تو اخبار ناچیف ایڈیٹر خواجہ خادم لہڑی گنگ دام ناپن اٹ عالمی افسانہ غاتا ترجمہ ع براہوئی زبان اٹ مونا لیں۔ 1999ء ٹی خواجہ وحیدز ھیر نا افسانہ غاتا کتاب مہرنا تو شعیںک کرے۔

براہوئی نشری ادب اٹ سال 1980ء آن پد براہوئی ادب نا میدان اٹی براہوئی افسانہ نگار آتا اسے ٹولی اس براہوئی افسانہ عالمی میدان اٹی سر کرے۔ دا افسانہ نگار آتیئی قیوم بیدار، خادم لہڑی، خواجہ گل بنگلزی، عزیز مینگل، تاج رئیسانی، خدا نیاد گل، ظفر معران، یلم مول، افضل مزاد، وحیدز ھیر، عارف ضیاء

اور اسرا - پوکننا جدید افسانہ غاٹیا دنکہ تحریری، تمثیلی، علامتی و گونڈا نگا وڑاٹ غمخوار حیات، حسن ناصرو پین نو شتوک آک افسانہ ۽ برآهولی ادب اٹ شونداری ناپارہ غاذنگ ۽۔ برآهولی زبان آٹ ھر وڑنا افسانہ نو شوشتہ منے و لے ڏاکڑ تاج رئیسانی او لیکو واردادے پوکنارنگ اٹ تالان کرے۔ ھر اڑان برآهولی راج چندی قبائی آبند غاک اوڑا سخت تقید کریکہ ناماعاشرہ نقا قبائی رسم و رواج داوڑنا افسانہ ۽ برداشت کپسے حالانکہ برآهولی نا افسانہ ڻی او لیکو کتاب هم اونا اس۔ ڏاکڑ تاج تینا افسانہ تیٹی راج آنا جوانی تیيون او را وار راج نا گندی تے هم پاش کریس - داڑان بیدس ایلو چندی زبان تا افسانہ غاک برآهولی زبان اٹ ترجمہ مسونو هر را کے برآهولی زبان وادن بھلومڈی ٿئے -

حوالہ اولٹا بآک

صدریقی، ع۔ اشان (2014) ”اُردو افسانہ فکری و فنی مباحث“، گل ٹک میاں چمپر ز 3 نگپل لاہور

عماں۔ غ (1964) ”افسانہ پرنیاز کی رائے نگارنیاز“، 1964

عظمیم و (---) "کہانی حسن عبیان" اردو نشر کا فنی ارتقاء مرتبہ ڈاکٹر فرحان

فتح یوری لا ہور الوقار پبلی کیشنر

قاضی ف (---) ”اردو افسانہ نگار کے رجحانات۔

شاھواني-ع(1995) ”براهوي زبان وادب“ صادق پيئنگ پرليں مریم

مارکیٹ سینسل روٹ کوئٹہ

انوار۔ (2010) ”اردو افسانہ ایک صدی کا قصہ“، *فیصل آباد شال پبلیشیرز*

ضیاء-ع (____) ”براہوئی چد پنتر ایڈیشن اول“، نیو کالج پبلیشرز آرچر روڈ،

کوئٹہ

سدیدا (---) ”اردواد کی مختصر تاریخ“،

انوار۔ ا۔ (—) ”ڈاکٹر اردو افسانہ ایک صدی کا قصہ“